

מערך שיעור מסורת ומנהגים מהתפוצות ושילובם בתרבות הישראלית

עוגני השיעור

שכבת גיל: כיתה ה'

ציר מוביל: מסיפורי קהילות לפסיפס ישראלי

רעיון מרכזי: יהודי התפוצות שמרו מסורות, מנהגים ופיוטים ייחודיים בכל ארץ שבה חיו. כשעלו לישראל – כל המנהגים הצטרפו יחד ויצרו תרבות ישראלית עשירה ורב־קולית.

נושא: מסורות ומנהגים מהתפוצות ושילובם בתרבות הישראלית

מיומנויות:

חשיבה ביקורתית, עבודת צוות, ניתוח יתרונות וחסרונות, אוריינות מרחבית

ערכים וסוגיות לדיון:

חקר, השוואה, הצגת מידע, זיהוי מסורות, הבעה אישית

בין-תחומיות: שפה, תרבות, מוזיקה, היסטוריה, גאוגרפיה

מערך השיעור

פתיחה

מטרות: לעורר סקרנות ולהמחיש לתלמידים באופן חווייתי ומוחשי שלעם היהודי יש מסורות ומנהגים מגוונים מאוד – אך כולם שייכים לעם אחד.

מה צריך?

תמונות

מה עושים?

- שואלים:
תארו לכם שמגיע אליכם אורח ממדינה רחוקה, והוא מביא איתו מאכל, שיר ולבוש – תוכלו לנחש מאיפה הוא בא?
- מציגים 3 פריטים שונים **לחלוטין**, למשל:
 - תמונת **מופלטה**
 - סרטון קצר של **פיוט תימני** / **מרוקאי**
 - תמונה של **לבוש יהודי מסורתי ממרוקו** / **מתימן**
- שואלים:
 - מהיכן לדעתכם הגיעו הדברים?
 - איך אפשר לזהות?
 - האם זה מפתיע אתכם שכל אלה קשורים לעם היהודי?

פתיחה - המשך

מה צריך?

תמונות

4. מקריבים תמונות נוספות (ללא ציון המדינה): סיגד, מימונה, ג'חנון, אדון הסליחות (פיוט), חלה מתוקה של שבת.

התלמידים מנחשים: לאיזו קהילה משתייך כל מנהג?

מסכמים:

העם היהודי חי בארצות רבות ופיתח מנהגים ייחודיים. כשהקהילות עלו לארץ ישראל – כל המסורות הגיעו איתן, ויחד יצרו פסיפס ישראלי עשיר.

למידה פעילה - 1

מטרה: להבין שמנהגים ומסורות התפתחו בקהילות שונות ולגלות כיצד נשמרו בתפוצות.

מה צריך?

דף חקר (נספח 1)

מה עושים:

1. מחלקים את הכיתה לקבוצות, וכל קבוצה מקבלת מדינה אחרת (**מרוקו, תימן, ספרד, עיראק, איטליה וכו'.**)
2. כל קבוצה מקבלת דף חקר הכולל (נספח 1):
מאכל מסורתי, פיוט או שיר מסורתי, חגיגה או טקס ייחודי, מנהג משפחתי, פרט מעניין (אגדה, סיפור, דמות).
3. התלמידים חוקרים וממלאים את הטבלה.

תוצר:

כל קבוצה מציגה רק **2-3 מנהגים מרכזיים** שמצאה. איזה מהמנהגים שגיליתם הייתם רוצים לראות אצל כולם בישראל?

למידה פעילה - 2

מטרה: להבין שפיוטים מבטאים מסורת מקומית, אך מחברים את כל העם.

מה עושים?

מטרה: להבין שפיוטים מבטאים מסורת מקומית, אך מחברים את כל העם.

1. משמיעים לתלמידים את הפיוט "אדון הסליחות" בגרסאות שונות – [תימנית](#), [מרוקאית](#), [עכשווית](#).

2. שואלים: מה דומה בין הגרסאות? מה שונה? למה חשוב שהגרסאות השונות יישמרו גם בארץ?

אפשרות: ללמד 2-3 שורות ולשיר יחד.

לכל עדה יש צליל משלה – אבל המילים מחברות את כולנו.

מה צריך?

דף עבודה (נספח 1)

מה עושים?

שואלים:

מה למדנו על המסורות של קהילות ישראל בתפוצות?
איך מנהג יהודי אחד יכול להיראות אחרת במקומות שונים?
מה קורה למסורות כשהן מגיעות לישראל?
למה חשוב לשמור על המנהגים השונים?
איך זה תורם לתרבות שלנו כיום?

הפסיפס הישראלי מורכב מכל המנהגים שהביאו העדות השונות – והכל ביחד יוצר תרבות יהודית עשירה ומגוונת.

- **מנהג מהבית שלי:**

התלמידים מביאים דוגמה למנהג משפחתי או עדתי:
מאכל, שיר או פיוט, חפץ, סיפור משפחתי.
כותבים עליו 3-4 משפטים.

- **יצירת קיר מסורות בכיתה:**

כל תלמיד תולה פתק שכתוב בו: **המסורת שמביאה המשפחה שלי לישראל היא...**

- **ארוחה כיתתית בסגנון "טעימות של מסורות".**

חלק א' – חקר קהילה יהודית

בחרו קהילה אחת: **מרוקו, תימן, ספרד, עיראק, איטליה, מצרים וכו'.**

רשמו את שם הקהילה כאן: _____

1. מאכל מסורתי מהקהילה

שם המאכל: _____
מתי אוכלים אותו? _____
מה מסמל המאכל? _____

2. פיוט או שיר מסורתי

שם הפיוט או השיר: _____
מי שר אותו? _____
באיזה חג או אירוע שרים אותו? _____

3. חגיגה או טקס ייחודי לקהילה

שם החג או הטקס: _____
מה מיוחד בו? _____
האם חג או טקס זה קיים בישראל? כן / לא
אם כן – כיצד חוגגים אותו כאן? _____

4. מנהג משפחתי מהקהילה

מנהג: _____
מי נוהג בו? _____
מה הוא מסמל? _____

5. פרט מעניין על הקהילה

(סיפור, דמות, אגדה, מנהג, לבוש ייחודי, חפץ מסורתי)

חלק ב' – מה למדתי מהקהילה שלי?

ענו בקצרה:

1. מהו המנהג שהכי הפתיע אתכם? ולמה?

2. איזה מנהג נראה לכם חשוב במיוחד לשמור גם היום?

3. איזה מנהג מהקהילה שלכם הייתם רוצים לשתף בכיתה או בבית הספר?

חלק ג' – הפיכת המסורת לישראלית

בחרו מנהג אחד מהקהילה שחקרתם וכתבו:

המנהג שבחרנו: _____

איך הוא הגיע לארץ ישראל?

האם הוא הפך לחלק מהתרבות הישראלית? כן / לא

אם כן – איך רואים אותו בישראל היום?
